

SKOLEGATA 8, GJØVIK

Vurdering av verneverdi og betydning i bybildet

Siv Leden og Marianne Borge

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel Skolegata 8, Gjøvik Vurdering av verneverdi og betydning i bybildet	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 134/2017	Publiseringsdato [Publiseringsdato]
	Prosjektnummer 1021183	Oppdragstidspunkt November 2017
	Forsidebilde Skolegata 8 sett fra Gjøvik barnehage (kvartal 42). Foto: Siv Leden, NIKU 2017.	
Forfatter(e) Siv Leden og Marianne Borge	Sider 28	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Bygning	

Prosjektleder Siv Leden
Prosjektmedarbeider(e) Marianne Borge
Kvalitetssikrer Annika Haugen

Oppdragsgiver(e) Gjøvik kommune

Sammendrag

Oppdraget omfatter vurdering av verneverdien ved Skolegata 8 som samlet bygningsmiljø og hvilken betydning miljøet har i bybildet. Skolegata 8 er ett av få komplette bygningsanlegg i Gjøvik sentrum bestående av hovedbygning, uthus og omgivende plankegerde. Hovedbygningen har brutt hjørne og har opprinnelig hatt inngangsdør på hjørnet. Dette er et karakteristisk trekk ved sentrumsbebyggelsen på Gjøvik. Både hovedbygningen og det ene uthuset har kulturhistorisk verdi. De er relativt lite endret og har mange opprinnelige eller eldre bygningsdeler i behold. Skolegata 8 ligger sentralt mellom Gamletorvet og den tidligere Eidsvolls plass (nå Gjøvik barnehage). Visuelt knytter eiendommen seg til annen eldre bebyggelse i samme skala, og den utgjør en historisk referanse. Uansett hvilken himmelretning du ser i, er det ikke langt fra Skolegata 8 til neste eldre bygning. Fordi eldre bybebyggelse ligger med jevne mellomrom, er helhetsinntrykket av denne delen av Gjøvik sentrum at det er en historisk bykjerne med i hovedsak småskalabebyggelse, med nyere og høyere bygninger innimellom. Ikke minst er hjørnebygningene viktige som markører av kvartalene. Dersom hovedbygningen i Skolegata 8 erstattes av en ny bygning, vil det ikke lenger være noen eldre bygninger bevart i dette området, og miljøet vil endre karakter. Området vil utelukkende bestå av nyere hus. I så fall vil det være de nyere (høyere) bygningene som danner normen, mens det i dag er de eldre (lavere) som gir føringene.

Emneord

Kulturhistorisk verdivurdering, bygård, trebygning, Gjøvik

Avdelingsleder

Annika Haugen

Forord

Rapporten er utarbeidet av NIKU (Norsk institutt for kulturminneforskning) på oppdrag av Gjøvik kommune i november 2017.

Sivilarkitektene Siv Leden (prosjektleder) og Marianne Borge har hatt ansvar for kulturminnefaglige vurderinger av bygningsmiljø og virkning i bybildet.

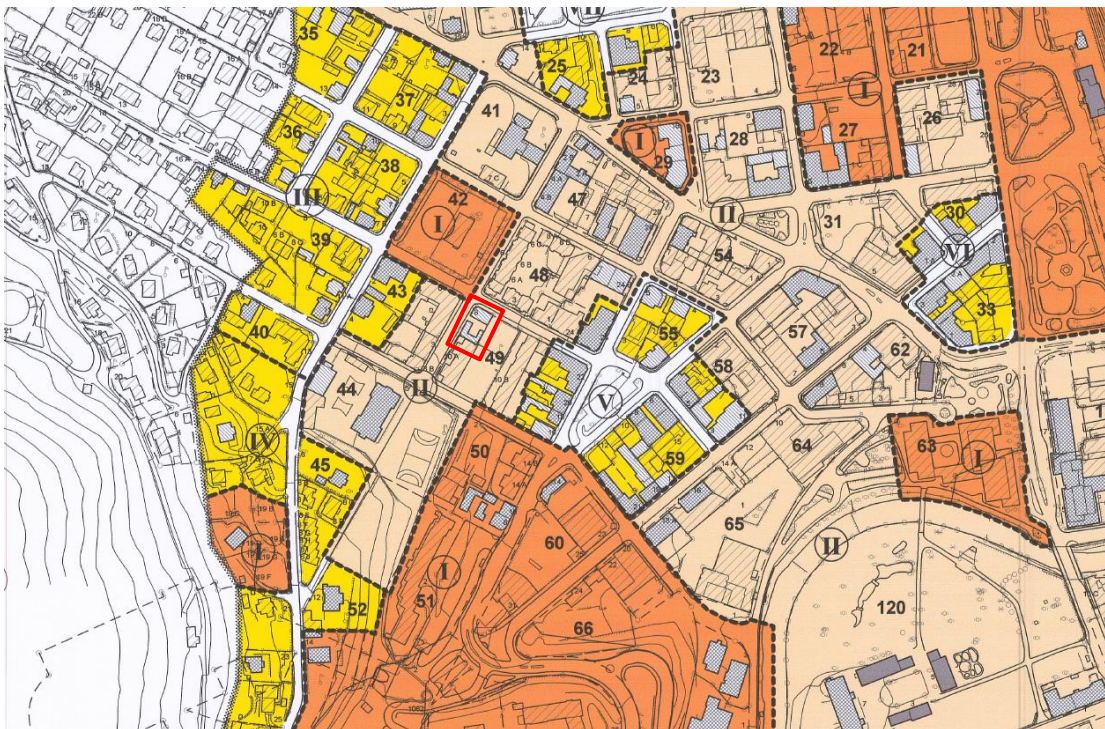
Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
1.1	Bakgrunn	7
1.2	Oppdrag.....	9
1.3	Gjennomføring	10
2	Skolegata 8	11
3	Betydning i Gjøvik sentrum	15
3.1	Beliggenhet.....	15
3.2	Siktlinjer.....	18
3.2.1	Fra Gamletorget / Bassengveien	18
3.2.2	Gjennom kvartal 49	19
3.2.3	Fra Skolegata, og kvartal 42 og 43.....	21
3.3	Bygningstypologi	23
4	Konklusjon	25
5	Kilder.....	27

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Skolegata 8 (gnr 67/bnr 1017) beliggende i kvartal 49 i Gjøvik sentrum er avsatt til byggeområde for boligbebyggelse i kommuneplanens arealdel. I kommunedelplan for bygningsvern ligger Skolegata 8 i sone II hvor det kreves ny, godkjent reguleringsplan for byggetiltak. Både hovedbygningen og uthusene på eiendommen omfattes av vernegrad 3. Dette innebærer at bygningene er verneverdige og at «bygningenes ytre må skjøttes på en antikvarisk forsvarlig måte». Verneplanen åpner imidlertid for riving av bygg med vernegrad 3 på visse vilkår – «f.eks. ved at det kreves gjenoppført en bygning som passer i forhold til bygningen den erstatter og til omgivelsene ellers, eller at det på annen måte gjøres fysiske tiltak som kan minske det tapet av miljøkvalitet som fjerning av bygningen medfører.»

Utsnitt fra Verneplan, vedtatt av kommunestyret 29.10.1998 (sak KOM98/0117). Skolegata 8 er markert med rødt.

Høsten 2016 ble det startet plansak for eiendommen. Hensikten med planarbeidet er å legge til rette for riving av eksisterende bygninger og oppføring av ny boligbebyggelse i Skolegata 8. Det legges opp til en utnyttelse av hele tomtas grunnflate på 374 m² og en bygningshøyde opp til seks etasjer, med heis- og trappehus over, som trappes ned til fire etasjer mot tilstøtende bebyggelse i Skolegata 10. Det planlegges 20-25 leiligheter med en blanding av en-, to- og tre-roms leiligheter.

Ved varsel om oppstart av planarbeidet ble det mottatt ni merknader. Uttalelse fra Oppland fylkeskommune datert 22.11.2016 og fra Mjøsmuseet datert 10.11.2016 omfatter kulturminneverdi:

- Fylkeskommunen vurderer at det i planarbeidet «ikke er tatt hensyn til at ny bygning skal passe inn i forhold til bygningen den erstatter og til omgivelsene ellers, eller at det er på annen måte gjøres tiltak som kan minske det tapet av miljøkvalitet som fjerning [medfører]. Ut fra et kulturminnefaglig ståsted anbefales det at bygningene reguleres til bevaring.»

- Mjøsmuseet påpeker at det er to SEFRAK-registrerte bygg på eiendommen Østbygården, og uttaler: *Hovedhuset er opprinnelig en forretningsgård oppført i 1890 og beskrives som en typisk mindre bygård i tre med forretning og uthus. Har vernegrad 3 i Verneplanen, men ligger i følge denne nære vernegrad 2. De siste 20 årene har Gjøvik sentrum utviklet seg med store tap av historiske bygninger. Gjenværende enkelthus eller små miljøer av denne kategorien må vurderes ut fra en annen mal (enn verneplanen fra 1998) hvis Gjøvik sentrum ikke skal tape siste rest av identitetsskapende særtrekk.*

Uthuset er trolig fra første kvartal av 1900-tallet. Det har et pulttak som framstår veldig typisk, og danner et komplett miljø som klarer seg godt alene – og har overlevelsessevne blant dominante naboer. Mjøsmuseet mener at Skolegata 8 med uthus for all del settes i stand og bevares. Det kan søkes om tilskudd hos Norsk Kulturminnefond og Stiftelsen UNI for istandsetting/tilbakeføring. Tiltak på uthuset bør ha høy prioritet. Døra på hjørnet bør inn igjen. De store vinduene mot hjørnet er ikke originale. Mjøsmuseet kan bistå i en søknads-/istandsettingsprosess.

Forslagsstiller (Areal+) kommenterte dette slik:

1. Verneplanen for Gjøvik må kunne betraktes som et gyldig planleggingsverktøy hvor vurderingene som ble gjort den gang fortsatt har faglig relevans. 2. Selv om trebygården i seg selv har kvaliteter og viser et typisk bygg fra slutten av 1800-tallet, må man også forholde seg til at bymiljøet rundt har utviklet seg med høyere utnyttelse og mer økonomisk og rasjonell bygningsmasse. 3. Statlige planretningslinjer gir klare føringer om at så sentrale byggeområder bør utnyttes slik at flere gis anledning til å få en mer miljøvennlig og mindre transportkrevende hverdag.¹

Planforslag med revidert løsning ble mottatt av Gjøvik kommune 6. september 2017. Rådmannens vurdering er som følger²:

Planforslaget er et brudd med dagens bebyggelse på Skolegata 8, som er en to-etasjes bygård i tre, med avskåret hjørne, bakgårdsbebyggelse og bakgård. I Verneplanen for Gjøvik sentrum har bygningene fått vernegrad 3, som åpnes for å kunne rives på vilkår, blant annet at det kreves "ny bygning skal passe i forhold til bygningen den erstatter og til omgivelsene ellers, eller at det på annen måte gjøres fysiske tiltak som kan minske det tapet av miljøkvalitet som fjerning av bygningen medfører." I sin uttalelse ved varsel om oppstart av planarbeidet uttaler Oppland fylkeskommune, ved Kulturarv, at de «(...) ikke kan se at det er tatt hensyn til dette i planarbeidet så langt».

Da Verneplanen ble utarbeidet i 1998 var begrunnelsen for at Skolegata 8 fikk vernegrad 3 og ikke 2, at bygningen ikke lenger lå i tilknytning til et historisk miljø. Nabobebyggelsen til Skolegata 8 består av en boligblokk i 4 etasjer fra 1960-tallet på Skolegata 10. På Skolegata 6 Bassengvegen 6, som begge vender mot det samme gatekrysset, er bebyggelsen oppført i hhv. 1987 og 1991 fra 3-5 etasjer og er tilpasset den eldre trehusbebyggelsen i takform og kledning. Gjøvik Barnehage fra 2016 har 2 etasjer, trekledning og et moderne uttrykk.

¹ Saksframlegg, saksnr. 83/2017

² Saksframlegg, saksnr. 83/2017

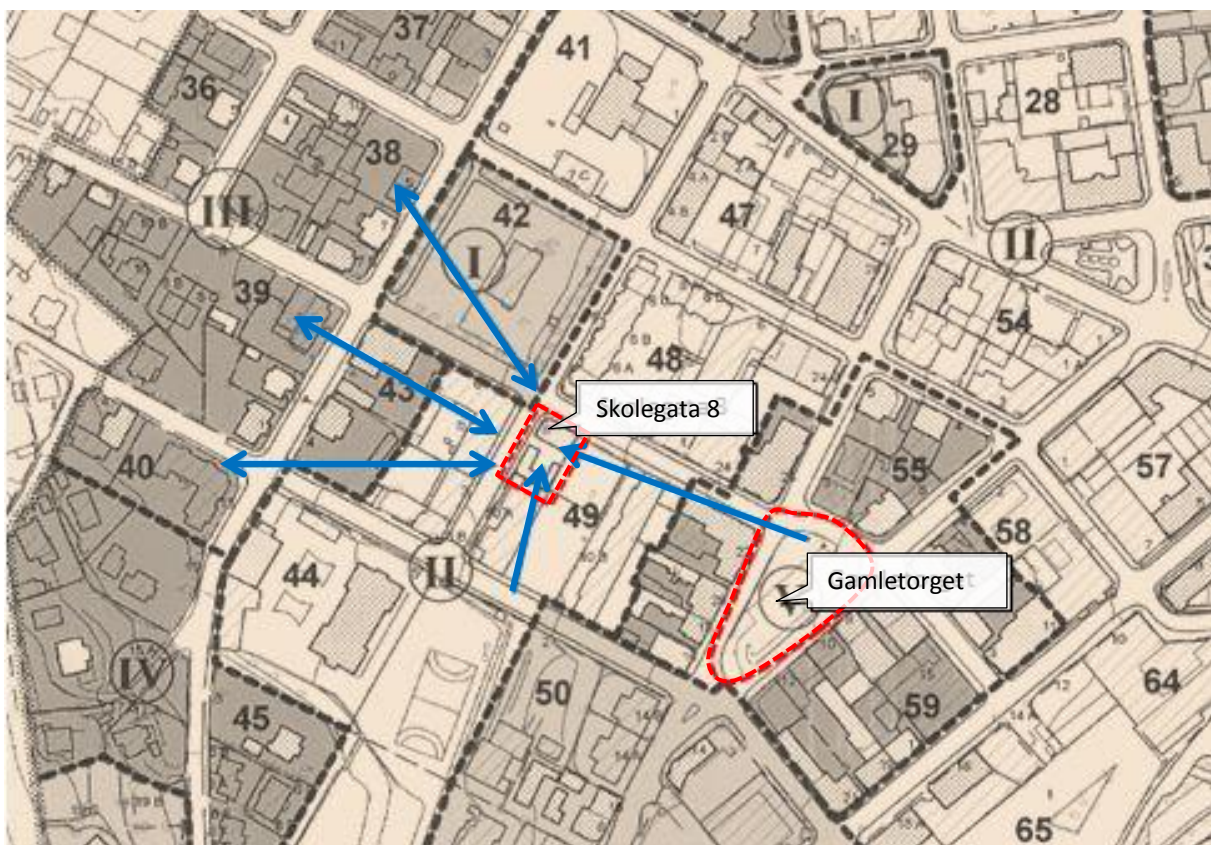
Dagens bygg på Skolegata 8 fungerer som et bindeledd mellom den historiske trehusbebyggelsen og trehusmiljøet på Gamletorvet og det eldre trehusmiljøet på begge sider av Hans Mustads gate, og videre opp mot Hovde. Langs denne strekningen går trehusbebyggelsen over fra å være bygårder med bakgårdsmiljøer i sentrum til å bli mer frittliggende villaer, men som ble bygget innenfor den historiske kvartalsstrukturen. Skolegata 8 er den siste gjenværende trebygningen fra århundreskiftet, som ligger mellom Gamletorvet og Hans Mustads gate. Tap av den historiske lesbarheten av Gjøviks utvikling vil være en mulig konsekvens av å rive bygget.

I planbeskrivelsen og i planbestemmelsene har forslagsstiller lagt vekt på kvalitet og materialbruk for bygget, og viser til referanseprosjekter hvor det er brukt en kombinasjon av tre og tegl. Rådmannen mener at det er riktig, og viktig, å legge et stort fokus på kvalitet og materialbruk i samspill, også mot omgivelsene, for et nytt bygg på Skolegata 8.

I møte 21.9.2017 fattet Utvalg for Samfunnsutvikling vedtak om utsettelse av saken (SAM-83/2017). I vedtaket heter det: *Utvalg for samfunnsutvikling ber om at det gjennomføres vurderinger av bygningenes bevaringsverdi, og betydning som komplett bygningsmiljø i denne delen av sentrum.*

1.2 Oppdrag

Gjøvik kommune har på bakgrunn av utvalgets vedtak engasjert NIKU til å vurdere verneverdien ved Skolegata 8 og betydningen i bybildet. Kommunen ønsker en vurdering av anlegget både som samlet bygningsmiljø, og dets betydning /verdi knyttet til visuell opplevelse. Dette gjelder særlig sett fra Gamletorvet i sørvest (aksen mellom kvartalene 55, 58 og 59, og kvartal 49 der anlegget ligger) samt gjennom kvartalene 49 og 43 og mot kvartalene 38, 39 og 40 i vest.

Utsnitt fra Verneplan. Siktlinjer som ønskes vurdert særskilt, er markert med piler.

1.3 Gjennomføring

NIKUs rapport bygger på befaring av eiendommen Skolegata 8 og de nærmeste kvartalene samt gjennomgang av skriftlige kilder. Dette har i hovedsak vært dokumenter tilsendt fra Gjøvik kommune. NIKU har i tillegg gjort søk i lokalhistorisk litteratur, men det har ikke blitt gjennomført nærmere kildesøk når det gjelder eiendomsopplysninger.

Befaring ble gjennomført 1. november 2017. Gjøvik kommune hadde i oppdraget definert enkelte akser som var ønsket vurdert ved en visuell analyse, jf. kart på forrige side. Ved befaring på stedet valgte vi akser utfra hva som var praktisk mulig. Siktaksen gjennom kvartal 43 var umulig å vurdere fordi bebyggelsen på oversiden av Skolegata er så vidt høy. Derimot var sikten fra kvartal 42 aktuell; dette var en åpen plass i den opprinnelige byplanen fra 1861 og rommer i dag lekeplass og barnehage.

Foruten vurdering av siktlinjene, fant NIKU det formålstjenlig å se Skolegata 8 i sammenheng med andre hjørnebygninger. Bygårder med brukket hjørne og inngang på hjørnet er en karakteristisk bygningstype i Gjøvik sentrum.

Vår vurdering av bygningene i Skolegata 8 har fokusert på historisk kildeverdi og autentisitet. Vurdering av teknisk tilstand inngår ikke i oppdraget.

Hovedbygningen i Skolegata 8 ligger med langfasaden ut mot Bassengvegen. Bak plankegerdet til venstre ses pulttaket på bakgårdsbygningen. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

2 Skolegata 8

Eiendommen Skolegata 8 ligger like ovenfor Gamletorvet på hjørnet av Bassengvegen og Skolegata. Den er et komplett bygningsmiljø bestående av hovedbygning, to uthus og omgivende plankegerde. Anlegget er gitt vernegrad 3 i kommunedelplanen for bygningsvern for Gjøvik sentrum.

Hovedbygningen skal være oppført 1890. Den er en to-etasjes, panelt og hvitmalt trebygning som ligger med møneretning langs Bassengvegen og endevegg mot Skolegata, øverst i bakken før Bassengveien flater ut. Bygningen ligger i gatelivet og definerer hjørnet på kvartalet. Den har brutt hjørne – et karakteristisk trekk ved den bymessige bebyggelsen i Gjøvik (se pkt 3.3). Fasadene framstår i hovedsak som godt bevart med mange eldre eller opprinnelige bygningsdeler som panel, små vinduer på loftet på østvegg, listverk, vindusgerikter, gurtgesims og gesimslist. De fleste vinduene er skiftet, men har tilsvarende utforming som de opprinnelige vinduene har hatt, med unntak av to større butikkvinduer i første etasje samt et par vinduer mot gårdsplassen. Døråpningen på hjørnet ut mot krysset er blendet, og videre er et vindu erstattet av en dør i bakgårdsfasaden. Taket er tekket med nyere takstein.

Bygningen inneholder i dag fire små utleie-leiligheter i tillegg til loftsrom og kjeller. Opprinnelig har nordre del av førsteetasje rommet et lite forretningslokale, og i følge eier var det tidligere en liten kolonialforretning i gården³. Det kan ha vært flere utleieenheter i gården dersom også innredete rom på loftet var brukt til bolig. Det er bevart eldre/opprinnelige bygningsdeler innvendig, for eksempel trapp med dreide meglere og balustre, dører, paneler og listverk.

³ Opplyst ved befaring 1. november 2017.

Bakgårdsbygningen mot naboeiendommen i sør er en enkel, uisolert reisverksbygning med pulttak. Den skal være oppført i første del av 1900-tallet⁴ og inneholder utedo og boder. Eldre/opprinnelige bygningsdeler som dører og panel er bevart. Mot Skolegata ligger et nyere uthus/carport som ikke har verneverdi, men som sammen med plankegjerdet som omgir eiendommen, er med på å gestalte gårdsrommet.

Nyere uthus mot Skolegata.

Hovedbygning sett fra bakgården.

Eldre uthus mot naboeiendommen, Skolegata 10.

Plankegjerdet i eiendomsgrense.

⁴ Opplyst av Mjøsmuseet, høringsuttalelse 10.11.2016.

Skolegata 8 er omtalt og vurdert slik i *Vernelista* som er et vedlegg til *Kommunedelplan for bygningsvern og tilhørende fysisk utvikling av Gjøvik sentrum* (1998):

KVARTAL : 49

EVT.NAVN : Østbygården

ADRESSE : Skolegt. 8

GNR/BNR : 67/1017

BYGGEÅR : 1890

VERNEGRAD: 3

BESKRIVELSE:

Bolig/forretningsgård i tre, 2 etasjer, med typisk avskåret hjørne (avskåret ca. 1900).
Uthusbygninger.
Enkel, klassisk preget fasade.

VERNEKRITERIER med særlig vekt:

Identitetsverdi :

Symbolverdi :

Historisk kildeverdi : Typisk mindre bygård i tre med forretning og uthus.

Aldersverdi :

Autentisitet : Ganske høy grad på tross av vindusutskiftninger o.a.
Nye vinduer har tilnærmet lik gammel inndeling.

**Representativitet-
sjeldenhet** :

**Variasjons-
homogenitet** :

Miljøverdi :

Pedagogisk verdi :

**Skjønnhet/
kunstnerisk verdi** :

KOMMENTAR:

Nær vernegrad 2, men gården er ikke lenger del av et miljø slik Skolegata har utviklet seg.

Fasade sett fra krysset Bassengvegen/Skolegata.

Fasade sett fra Skolegata.

Fasadene har eldre bygningsdeler bevart.

Loftsvindu i kott på loft, sett innenfra.

Trappeoppgang 1.etasje med eldre paneler og dører.

Trappeoppgang 2. etasje.

Alle foto: Siv Leden, NIKU 2017.

Det eldste uthuset, beliggende inntil nabogrense, har inneholdt do og boder. Det har mange eldre bygningsdeler både utvendig og innvendig.

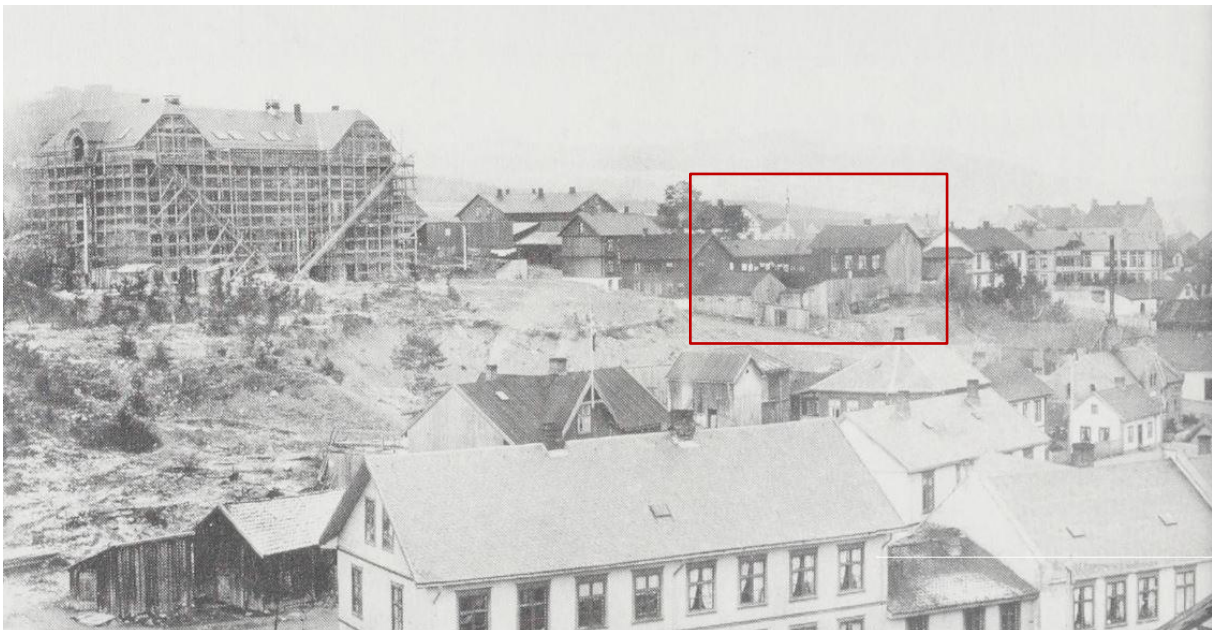
Uthuset har enkelt bølgeblekktak. Til høyre ses nyere uthus/carport.

Alle foto: Siv Leden, NIKU 2017.

3 Betydning i Gjøvik sentrum

3.1 Beliggenhet

Gjøvik kjøpstad ble opprettet 1. januar 1861. En reguleringsplan ble utarbeidet, og i de nærmeste årene ble tomter stukket ut og bebyggt. I 1890-årene opplevde Gjøvik en betydelig ekspansjon. Både folketall og bebyggelse ble mer en fordoblet i løpet av ti år. Eiendommen Skolegata 8 ble bebygget i denne perioden.

Skolegata 8 (rød ramme) med hovedbygning, uthus og plankegjerd rundt gårdsplassen ligger på kanten av et platå, rett ved siden av Gjøvik skole. Skolebygningen som er under oppføring på dette bildet, ble tatt i bruk i 1903. Som fotoet viser, består bygårdene på Gjøvik av hovedhus mot gate og bakgårdsbebyggelse innover i kvartalene. Det finnes i dag få anlegg igjen der også uthus er bevart. Foto hentet fra «Gjøvik i tekst og bilder: Fra kjøpstad til storkommune», Historielaget, 1986.

Utsnitt av byplan 1901, tegnet av stadsingeniør S. R. Svendsen. Eiendommen Skolegata 8, markert med rød ramme, ligger sentralt i byen, rett ovenfor Torvet og på hjørnet ut mot Eidsvolls plass. Oppe på platået der Skolegata 8 ligger, er det reist offentlige bygninger som Gjøvik skole til venstre og Gjøvik fengsel til høyre. Disse bygningene er oppført i mur, mens øvrig bybebyggelse i hovedsak er i tre. Den diagonale linjen øverst til høyre viser byggrensen fra 1861. Kilde: «Gjøvik i tekst og bilder: Fra kjøpstad til storkommune», Historielaget, 1986.

Reguleringsplanen for Gjøvik av 1861 omfattet 59 gater og 6 åpne plasser. Gamletorvet og Eidsvolls plass var to av byens plasser. Fram til 1964 var Gamletorvet byens sentrum der mange forskjellige aktiviteter fant sted. Bygningsmessig er denne bydelen det området hvor det gamle Gjøvik er best bevart. Her står fremdeles mange av gårdene fra byens første år i sitt opprinnelige miljø.⁵ Eidsvolls plass var en åpen, kvadratisk plass lokalisert mellom Skolegata i øst, Bassengveien i sør, Hans Mustads gate i vest og Bakkegata i nord. Plassen ble planert fra 1909 av. Med sin sentrumsnære beliggenhet var den ettertraktet, og det var både planer om sykehus og brannstasjon på stedet.

⁵ Lissie Norland: Gamletorv-området, Gjøvik i tekst og bilder: Fra kjøpstad til storkommune», Historielaget, 1986

Ingen av forslagene ble realisert. I dag ligger Gjøvik barnehage som ble ferdigstilt vinteren 2016-2017, på tomte.⁶

Skolegata 8 ligger sentralt mellom Gamletorvet og Eidsvolls plass og representerer de hvite trehusene som i sin tid ga Gjøvik tilnavnet «den hvite byen ved Mjøsa». Eiendommen ligger ved avslutningen av et platå langs Bassengvegen der terrenget flater ut. Den langsgående Skolegata danner en overgang mellom den tette kvartalsstrukturen lengre ned og bebyggelsen ovenfor som består av frittstående villaer innplassert i kvartalsstruktur. Her, i utkanten av den gamle bykjernen, rett innenfor bygrensen fra 1861, ble også offentlige institusjoner som skole og fengsel lagt.

I dag består bebyggelsen rundt Skolegata 8 hovedsakelig av boligbebyggelse av ulik alder. Dette er eldre to-etasjes trehusbebyggelse samt boligblokker fra ca. 1960-, 1980- og 1990-tallet i 3 - 4(5) etasjer. Skalaen som Skoleveien 8 representerer, er likevel hensyntatt også i nyere bebyggelse. Uten at NIKU har satt seg inn i de enkelte byggesakene, kan det se ut som at hensyn til eksisterende miljøkvaliteter (jf. verneplanen) har vært bestemmende for byggehøyder. Bygningene fra 1980-90-tallet i kvartalene rundt Skolegata 8 forholder seg til målestokken og utformingen av eldre bebyggelse. Boligbebyggelsen i Skolegata 6 trapper seg ned mot gatehjørnet. Tilsvarende er boligblokka i Bassengveien 6 komponert med hensyn til nabobebyggelsen og byggehøyden ser ut til å ha tatt utgangspunkt i bygningen på oversiden (Hans Mustads gate 2).

De to blokkene fra ca. 1960 på naboeiendommen i kvartalet (Skolegata 10 A-B-C og D-E) er begge på 4 etasjer med sokkel. Selv om disse er vesentlig høyere enn Skolegata 8, framstår de som nedtrappet likevel; den ene på grunn av terrengfallet, den andre på grunn av avstand. At øverste etasje har mørk kledning, bidrar også til dette inntrykket.

Selv om Skolegata 8 bare har to etasjer mot naboblokkenes fire, fremstår den ikke som så mye lavere enn disse sett fra Bassengvegen på oversiden. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

⁶ Wikipedia og Reidar Mollgard: På fedres gamle veier: Gjøvik bys historie gjennom 100 år: 1861-1961.

3.2 Siktlinjer

3.2.1 Fra Gamletorget / Bassengveien

Gamletorget i 1940. Skolegata 8 til høyre, bak et to-etasjes hus med loft, bygget på nabotomta på nedsiden på en høy sokkel for å ta opp terrengefallet. Foto fra Reidar Mollgard: På fedres gamle veier: Gjøvik bys historie gjennom 100 år: 1861-1961.

Sikten fra Gamletorget oppover Bassengveien har beholdt mye av sitt gamle preg. Skoleveien 8 som ligger delvis skjult bak furua midt i bakken på venstre side, er en historisk referanse langs gateløpet sammen med de bevarte tregårdene rundt torget og gården i Hans Mustads gate 2 lengre opp. Boligblokka (Skolegata 10 A-B-C) som ble bygget rundt 1960, er høyere enn bygningen som er avbildet på fotoet fra 1940, men fordi den ligger lavere i terrenget, nærmere Torvet, framstår den likevel med omtrent samme høyde som bygningen på bildet over. Blokka på oversiden av Skolegata 8 (Bassengvegen 6) erstatter en eldre bygning som også var vesentlig høyere enn Skolegata 8. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

Skolegata 8 (delvis skjult av furua midt i bildet) framstår som en viktig historisk referanse i et nabolag som for øvrig består av nyere bygninger. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

3.2.2 Gjennom kvartal 49

Skolegata 8 er et helhetlig anlegg bestående av hovedbygning og uthus og med et plankegjerd som lukker gårdsrommet. Hovedbygningen er lavere enn nabobebyggelsen i Skolegata 10 D-E (til venstre) og Bassengvegen 6 (i bakgrunnen). Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

De to blokkene med adresse Skolegata 10 er bygget rundt 1960. De er i fire etasjer pluss sokkeletasje. Skolegata 8 ses til venstre midt i bildet. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

De nyere bolighusene i Bassengvegen 3 og Skolegata 6 er bygget i samme skala som den eldre bebyggelsen og med et arkitektonisk uttrykk som harmonerer med de eldre husene. Skolegata 8 til venstre. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

3.2.3 Fra Skolegata, og kvartal 42 og 43

Skolegata 8 ligger til venstre i bildet, bak varebilen, omgitt av nyere boligbebyggelse i Skolegata 6 på hitsiden, og Skolegata 10 på bortsiden. Den tidligere Eidsvolls plass (kvartal 42) rommer i dag den nybygde Gjøvik barnehage (utenfor bildet til høyre). Bortenfor lekeplassen ses en nyere boligblokk i Bassengvegen 6 og en eldre bygård i tre med adresse Hans Mustads gate 2. Tregården utgjør en historisk referanse i området sammen med Skolegata 8 og blant annet jugendstilsvillaen som ligger på høyden ovenfor skolegården i bakgrunnen. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

Gjøvik skole som ble tatt i bruk i 1903, ligger på høyre side av gata, bortenfor leilighetsbyggene. På venstre siden av gata ses hovedbygningen i Skolegata 8. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

Skolegata 8 sett gjennom kvartal 42 som i dag rommer Gjøvik barnehage. Bygningen er en viktig historisk referanse i bymiljøet. Nabobebyggelsen er trappet ned mot gatekrysset der den gamle bygården ligger. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

Bassengvegen sett i retning mot Gamletorvet og Mjøsa. I forgrunnen til høyre Hans Mustads gate 2 som er en eldre tregård i to etasjer med sokkel-etasje og loft. Ved siden av denne ligger en nyere boligblokk i Bassengvegen 6. Bortenfor denne ses hovedbygningen i Skolegata 8. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

Skolegata 8 med plankegjerd, uthus og hovedbygning ligger bak treet midt i bildet. Sammen med eldre trebygninger i enden av gata utgjør eiendommen en historisk referanse i bymiljøet. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

3.3 Bygningstypologi

Hovedbygningen i Skolegata 8 har opprinnelig hatt et lite forretningslokale i første etasje. Gården har brutt hjørne og har hatt inngangsdør på hjørnet. Dette er en måte å aktivisere gatekryssene og skape gateløp og plassdannelser. Det er et karakteristisk trekk og en vesentlig kvalitet ved sentrumsbebyggelsen i Gjøvik. Trekket er fulgt opp også i nyere forretningsgårder. Se foto på neste side.

Ved NIKUs befarings i sentrumsområdet i Gjøvik i forbindelse med dette oppdraget, fant vi et ganske lite antall bevarte hjørnegårder bygget i tre, og det var få av disse som var så vidt lite endret som hovedbygningen i Skolegata 8. På bakgrunn av det, synes det som denne bygningen representerer en bygningstype som det er få igjen av, men som etter gamle foto å dømme, har vært ganske vanlig på Gjøvik.

Tilsvarende representerer det eldste uthuset i Skolegata 8 en bygningstype som er ferd med å bli sjelden. Tidligere besto bygårdene på Gjøvik av hovedhus mot gate og bakgårdsbebyggelse innover i kvartalene. Det finnes stadig færre anlegg igjen der også uthus er bevart.

Eksempler på andre hjørnegårder på Gjøvik med brutt hjørne:

Alle foto: Siv Leden, NIKU 2017.

4 Konklusjon

Skolegata 8 er ett av få komplette bygningsanlegg i Gjøvik sentrum bestående av hovedbygning, uthus og omgivende plankegjærde. Bygningene er relativt lite endret og har mange opprinnelige eller eldre bygningsdeler i behold. Hovedbygningen i Skolegata 8 representerer de hvite trehusene som i sin tid ga Gjøvik tilnavnet «den hvite byen ved Mjøsa». Bygningen har brutt hjørne og har opprinnelig hatt inngangsdør på hjørnet. Dette er et karakteristisk trekk ved sentrumsbebyggelsen på Gjøvik. Det er likevel bevart ganske få hjørnegårder bygget i tre.

Skolegata 8. Foto: Siv Leden, NIKU 2017.

Kartgrunnlag: www.seeiendom.no

Eiendommen ligger sentralt mellom Gamletorvet og den tidligere Eidsvolls plass som i dag rommer Gjøvik barnehage. Den langsgående Skolegata danner også en overgang mellom den tette kvartalsstrukturen lengre ned og bebyggelsen ovenfor som består av frittstående villaer innplassert i kvartalsstruktur.

NIKUS konklusjon er at hovedbygningen i Skolegata 8 har stor betydning for bybildet på Gjøvik. Bygningen ligger markant i bybildet sett fra omliggende miljø, også fordi terrenget endrer seg akkurat her. Et platå avsluttes før Bassengvegen går bratt nedover mot Gamletorvet.

Eiendommen knytter seg visuelt til annen eldre bebyggelse i samme skala, og den utgjør en historisk referanse. Uansett hvilken himmelretning du ser i, er det ikke langt fra Skolegata 8 til neste eldre bygning. Fordi eldre bybebyggelse ligger med jevne mellomrom, er helhetsinntrykket av denne delen av Gjøvik sentrum at det er en historisk bykjerne med i hovedsak småskala-bebyggelse, med nyere og høyere bygninger innimellom. Ikke minst er hjørnebygningene viktige som markører av kvartalene. De svarte prikkene på kartskissen over viser bygninger med vernestatus i henhold til verneplanen. Skolegata 8 er markert med rød ring. Det er i dag de eldre, lavere, bygningene som gir føringene. Dersom hovedbygningen i Skolegata 8 erstattes av en ny og vesentlig høyere bygning, vil det ikke lenger være noen eldre bygninger bevart i dette området, og miljøet vil endre karakter. Området vil utelukkende bestå av nyere hus.

Uthusbygningene i Skolegata 8 består av en eldre bygning med verneverdi og en nyere bruksbygning som er uten særskilt kulturhistorisk verdi. Uthuset er i mindre grad enn hovedbygningen synlig i bybildet, men har miljøskapende opplevelsesverdi sett i sammenheng med hovedbygningen.

5 Kilder

- **Saksframlegg:**
Saksnr 83/2017. Møtedato 21.9.2017. Førstegangsbehandling av detaljregulering for Skolegata 8.
<https://innsyn.gjovik.kommune.no/wfdocument.ashx?journalpostid=2017035746&dokid=1386005&versjon=3&variant=P&>
- **Kommunedelplan, kart:**
Plankart 1, «Vern – plankrav». Forslag til kommunedelplan for bygningsvern og tilhørende fysisk utvikling i Gjøvik sentrum – «Verneplan».
<http://kart12.nois.no/glt/Content/plandialog/GetGIplanregisterFil.aspx?systemid=457B825B08A04291A91C70B82C6EE159&k=502&arkivnavn=WINMAP> (bygningene ligger nord i kvartal 49).
- **Kommunedelplan, verneliste:**
Vedlegg til Kommunedelplan for bygningsvern og tilhørende fysisk utvikling i Gjøvik sentrum – «Verneplan». Verneliste. Liste over bygninger som har vernestatus i planen, ordnet etter stigende kvartalsnummer. April 1998, endret 30.9.1998.
<http://kart12.nois.no/glt/Content/plandialog/GetGIplanregisterFil.aspx?systemid=E6CB3FF696514365805CB11BC0084D8E&k=502&arkivnavn=WINMAP>
- **Kommunedelplan, bestemmelser:**
Kommunedelplan for bygningsvern og tilhørende fysisk utvikling i Gjøvik sentrum – «Verneplan». April 1998, endret 30.9.1998. Godkjent 29.10.1998 sak KOM 98/0117.
<http://kart12.nois.no/glt/Content/plandialog/GetGIplanregisterFil.aspx?systemid=E071297D57994B8AA4F06E5D521131C6&k=502&arkivnavn=WINMAP>
- Lissie Nordland et al.: Gjøvik i tekst og bilder – Fra kjøpstad til storkommune, Historielaget, 1986
- Reidar Mollgard: På fedres gamle veier: Gjøvik bys historie gjennom 100 år: 1861-1961
- Wikipedia

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 134/2017

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00